

УДК 376.36+372.46

DOI 10.32626/2413-2578.2021-17.95-106

Н.М. Голуб

nataly.golub@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0777-6074>

ВЗАЄМОДІЯ ЛОГОПЕДА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ПРИ РОЗВ'ЯЗАННІ ЗАВДАНЬ ПРОФІЛАКТИКИ І КОРЕКЦІЇ В ДІТЕЙ ТРУДНОЩІВ ФОРМУВАННЯ ТА ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Відомості про автора: Голуб Наталія, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Харків, Україна. У колі наукових інтересів: проблеми профілактичної та корекційної роботи з молодшими школярами із порушеннями писемного мовлення. Email: nataly.golub@ukr.net

Contact: Golub Nataliya, PhD of pedagogical sciences, associate professor at the Department of Special Pedagogy of Kharkiv National Pedagogical University Named After G.S. Skovoroda, Kharkiv, Ukraine. Academic interests: problems of prevention and correction work with junior schoolchildren with disorders of reading and writing. Email: nataly.golub@ukr.net

Відомості про наявність друкованих статей: 1. Голуб Н.М. (2020) Особливості організації корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами із загальним недорозвиненням мовлення, затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) / Вип. 15. Режим доступу <http://aqce.com.ua/> 2. Голуб Н.М. (2019) Дидактичний матеріал з корекції та розвитку писемного мовлення учнів молодшого шкільного віку: навчально-методичний посібник. Ч.1. Вид. 2-е. К.: Видавничий Дім «Слово». 384 с.

Голуб Н.М. Взаємодія логопеда з батьками дітей при розв'язанні завдань профілактики і корекції в дітей труднощів формування та порушень писемного мовлення. Стаття присвячена проблемі організації та проведення роботи з батьками дітей, які мають порушення мовлення та труднощі в засвоєнні освітньої програми. У статті висвітлено роль біологічних та соціальних чинників у виникненні труднощів формування та порушень писемного мовлення.

При виявленні у дитини порушень мовлення логопед має залучати батьків до участі у корекційно-розвивальній роботі. Вже у дошкільній освітній ланці необхідно здійснювати профілактику труднощів формування та порушень писемного мовлення у дітей з високим ризиком їх виникнення у початковій школі (до цієї групи відносяться діти із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ), затримкою психічного розвитку (ЗПР), синдромом дефіциту уваги і гіперактивністю (СДУГ)). Батьки мають усвідомлювати значущість роботи й допомагати реалізовувати такі її напрями при підготовці дитини до школи: корекцію недоліків усного мовлення, розвиток усіх сторін мовленнєвої системи; розвиток уваги, сприймання, пам'яті, мислення, уяви; формування позитивної мотивації навчальної діяльності та її передумов (умінь сприймати, запам'ятовувати, виконувати інструкції, планувати роботу, виконувати її зосереджено, до кінця, орієнтуватися під час роботи на систему правил, діяти за зразком, здійснювати елементарні перевірні дії); формування мовних здібностей, засвоєння на практичному рівні низки лінгвістичних категорій, опанування спеціальними навчальними діями з різними мовними та мовленнєвими одиницями.

У початковій школі логопед має пояснити батькам причини та прояви труднощів формування або порушень у дітей писемного мовлення, розкрити зміст, форми, методи та прийоми корекційно-розвивальної роботи. Доцільно залучати батьків до роботи, яка спрямована і на усунення в дітей специфічних помилок у процесі читання та письма, і на корекцію та розвиток у них тих функцій, недостатність яких обумовлює ці помилки.

Ключові слова: труднощі формування та порушення писемного мовлення, консультативна робота логопеда з батьками дітей із порушеннями мовлення.

Голуб Н.М. Взаимодействие логопеда с родителями детей при реализации задач профилактики и коррекции у детей трудностей формирования и нарушений письменной речи. Стаття посвящена проблеме организации и проведения работы с родителями детей, которые имеют нарушения речи и трудности в усвоении образовательной программы. В статье рассматривается роль биологических и социальных факторов в возникновении трудностей формирования и нарушений письменной речи.

При выявлении у ребёнка нарушений речи логопед должен привлекать родителей к участию в коррекционно-развивающей работе. Уже в дошкольном учреждении необходимо осуществлять профилактику трудностей формирования и нарушений письменной речи у детей с высоким риском их возникновения в начальной школе (в эту группу входят дети с общим недоразвитием речи (ОНР), задержкой психического развития (ЗПР), синдромом дефицита внимания и гиперактивностью (СДВГ)). Родители

должны осознавать важность работы и помогать реализовывать такие её направления в процессе подготовки ребёнка к школе: исправление недостатков устной речи, развитие всех сторон речевой системы; развитие внимания, восприятия, памяти, мышления, воображения; формирование позитивной мотивации учебной деятельности и её предпосылок (умений воспринимать, запоминать, следовать инструкциям, планировать работу, выполнять её сосредоточенно, до конца, ориентироваться на систему правил, действовать по образцу, осуществлять элементарные проверочные действия); формирование языковых способностей, усвоение на практическом уровне ряда лингвистических категорий, овладение специальными учебными действиями с языковыми и речевыми единицами.

В начальной школе логопед должен объяснить родителям причины и проявления трудностей формирования или нарушений у детей письменной речи, раскрыть содержание, формы, методы коррекционно-развивающей работы. Целесообразно привлекать родителей к работе, которая направлена и на устранение у детей специфических ошибок в процессе чтения и письма, и на коррекцию и формирование у них тех функций, недостаточность которых обуславливает эти ошибки.

Ключевые слова: трудности формирования и нарушения письменной речи, консультативная работа логопеда с родителями детей с нарушениями речи.

Golub N.M. Interaction of speech therapist with parents of children in the implementation of the tasks of prevention and correction in children difficulties of formation and disorders of written speech. The article is devoted to the problem of organizing and working with parents of children who have speech disorders and difficulties in learning the educational program. The article highlights the role of biological and social factors in the occurrence of difficulties in forming and disorders of written speech.

If a child has speech disorders, speech therapists should involve parents in participation in correctional and developmental work. Already in the preschool educational chain it is necessary to prevent difficulties in the formation and disorders of written speech in children with high risk of their occurrence in primary school (this group includes children with general speech underdevelopment (GSU), mental retardation (MR), attention deficit hyperactivity disorder (ADHD)). Parents should be aware of the importance of work and help to implement such directions in the preparation of a child for school: correction of oral speech disorders; development of all sides of the speech system; development of attention, perception, memory, mental functions, imagination; formation of positive motivation of educational activity and its prerequisites (the ability to perceive, remember, follow instructions, plan work, do it focused, to the end, to focus on the system of rules, to act on the model, to carry out elementary verification actions); formation of language abilities,

assimilation at the practical level of linguistic categories, mastering special educational actions with different language units.

In elementary school, the speech therapist should explain to parents the reasons and manifestations of difficulties in the formation or disorders of written speech in children, to reveal the content, forms, methods and techniques of correctional and developmental work. It is advisable to involve parents in the work, which is aimed at eliminating children's specific errors in the process of reading and writing, and on correcting and forming those functions, the lack of which causes these errors.

Key words: difficulties forming and disorders of written speech, advisory work of speech therapist with parents of children with speech disorders.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою сучасної школи є збільшення чисельності дітей, які стикаються із різними за своїм характером та ступенем вираженості труднощами під час засвоєння навичок читання та письма. Зазначену проблему можна пов'язувати з цілою низкою чинників. У нових економічних, соціокультурних та екологічних умовах нашого життя відмічаються темпові й якісні особливості розвитку дітей, що часто виявляється у різних за характером відхиленнях у формуванні їхніх психічних функцій (Н. Семаго, М. Семаго, 2001; А. Семенович, 2001; А. Сиротюк, 2002; О. Корнєв, 2006).

Діти, які вступають до закладу загальної середньої освіти, цілком по-різному підготовлені до включення їх у процес навчання. І це пов'язано не тільки з тим, який обсяг знань, умінь, навичок отримали вони в дошкільний період свого дитинства, але і зі станом їхнього фізичного і психічного здоров'я, соціальними факторами, що впливали на їхній розвиток.

На жаль, стійкою є тенденція збільшення чисельності дітей із відхиленнями у розвитку, обумовленими резидуальною церебрально-органічною патологією. Вже у дошкільній ланці діти із загальним недорозвиненням мовлення (надалі – ЗНМ), яке виникло внаслідок алалії, ринолалії, дизартрії, діти із затримкою психічного розвитку (надалі – ЗПР), особливо ЗПР церебрально-органічного генезу, а також діти із синдромом дефіциту уваги і гіперактивністю (надалі – СДУГ) складають численну групу, для якої характерний високий ризик виникнення в них порушень писемного мовлення у наступній освітній ланці – у початковій школі (О. Мастюкова, 1996; Т. Ахутіна, 1997; О. Логінова, 2004; О. Корнєв, 2006; М. Русецька, 2007; А. Семенович, 2007).

Труднощі у формуванні навичок читання та письма часто спостерігаються і в дітей із легкими за ступенем прояву недоліками усного мовлення або незначним відставанням у розвитку інших сфер (когнітивної, емоційно-вольової, мотиваційної), і в дітей із нормотиповим розвитком.

Варіативність зазначених порушень і труднощів формування писемного мовлення, збільшення чисельності дітей, які стикаються з ними і переживають через це стреси і певну дезадаптованість у школі, бентежить сьогодні і вчителів початкових класів, і батьків дітей, і логопедів – останні мають забезпечувати корекційно-розвивальну роботу з дітьми з дислексією, дисграфією, дизорфографією, надавати консультації педагогам і батькам таких дітей. Логопед має організувати допомогу дитині з боку вчителя, з боку батьків, сприяти встановленню конструктивної взаємодії між педагогами, психологом і родиною, в окремих випадках сприяти усуненню напруження, надмірного тиску на дитину через її незадовільну успішність в опануванні навичками читання та письма.

Актуальність проблеми взаємодії логопеда з батьками дітей при розв'язанні завдань профілактичної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушеннями мовлення обумовлена і тим, що нерідко певні недоліки розвитку та труднощі в опануванні програмовим змістом в освітньому закладі пов'язані з несприятливими умовами їх виховання в сім'ї. Іноді через соціальну та педагогічну занедбаність, неправильне виховання у родині діти потрапляють до категорії учнів із труднощами у навчанні та поведінці. Нерідко буває і так, що несприятливі соціальні фактори обтяжують уже наявні в дитини порушення, обумовлені біологічними чинниками. Конструктивна взаємодія з батьками, інформування їх про засади, напрями, завдання профілактичної та корекційно-розвивальної роботи, яку проводить логопед, включення їх у логопедичний процес з метою закріплення в домашніх умовах сформованих у дитини мовленнєвих умінь і навичок позитивно впливатиме на результативність корекційного впливу, забезпечить важливу для дитини емоційно-позитивну підтримку з боку родини під час подолання наявних в неї недоліків мовленнєвого розвитку.

Зазначена проблема потребує пошуку ефективних шляхів організації і проведення роботи з членами сім'ї задля консолідації зусиль в усуненні в дитини недоліків усного мовлення, формуванні передумов для більш успішного опанування нею писемним мовленням, задля подолання труднощів і порушень у формуванні навичок читання та письма.

Аналіз актуальних досліджень. При вступі до школи важливо, щоб дитина мала такий рівень фізичного й психічного розвитку, який дозволить залучати її до систематичного навчання, нового режиму життя, різного роду навантажень, які не будуть для неї занадто виснажливими (Л. Божович, С. Громбах, Я. Йєрасик, А. Керн, І. Шванцара та ін.).

Важливими показниками готовності дитини до шкільного навчання є сформованість у неї соціально-комунікативних умінь, достатній розвиток пізнавальної та емоційно-вольової сфери (А. Богуш, Л. Божович, Л. Венгер, Н. Гавриш, Д. Ельконін, К. Крутій, О. Савченко та ін.). Передумовами

успішного формування в дитини писемного мовлення є: достатня сформованість усно-мовленнєвої та функціональної бази (уваги, гностичних, мнестичних, мисленнєвих процесів), операціональної бази – спроможності оволодіти спеціальними навчальними діями для розв'язання фонетико-фонематичних, лексико-семантичних, граматичних, графомоторних, орфографічних та інших завдань (О. Корнєв, Р. Лалаєва, І. Прищєпова, М. Русєцька, В. Тарасун, Н. Черєдніченко, М. Шєремет та ін.).

Високий ризик виникнення труднощів формування та порушень писемного мовлення часто обумовлений недоліками усного мовлення, парціальною несформованістю в дітей моторних функцій (зокрема тонких диференційованих рухів пальців рук), гнозису, праксису, пам'яті, мислення внаслідок перинатальної або ранньої постнатальної патології ЦНС (О. Корнєв, О. Мастюкова, В. Тарасун, Т. Фотєкова, М. Шєремет та ін.).

Недостатня сформованість психічних функціональних систем у дитини може бути пов'язана також і з недоліками педагогічного або соціального впливу. Цілком очевидно, що при поєднанні несприятливих соціальних факторів із біологічними чинниками (наслідками церебрально-органічної патології) відзначається ускладнення умов розвитку дитини, зростає ризик виникнення стійкої неуспішності в опануванні нею базовими шкільними навичками.

Правильно організована взаємодія з батьками дітей із труднощами формування та порушеннями писемного мовлення сприяє обговоренню, усвідомленню та усуненню батьками дії певних несприятливих для розвитку дитини соціальних чинників, а безпосереднє залучення близьких родичів до участі в логопедичному процесі значною мірою підвищує його результативність (Р. Лалаєва, С. Лупінович, Н. Пахомова, Ю. Пінчук, Н. Савінова, В. Тарасун, Н. Черєдніченко, Г. Чиркіна, М. Шєремет та ін.).

Метою статті є визначення змісту, прийомів роботи з батьками дітей із порушеннями мовлення задля успішного подолання в дітей мовленнєвих недоліків, формування передумов успішного опанування ними навичками читання та письма у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Початок навчання у школі є переломним моментом у житті дитини. Перехід до обов'язкової навчальної діяльності пов'язаний із розвитком у неї довільних психічних процесів, формуванням нових стереотипів поведінки, елементарних навичок самоконтролю. Щодо психічної сфери, то основними складовими готовності дитини до шкільного навчання є достатній розвиток у неї сенсомоторних, мнестичних функцій, уваги, мовлення, наочного та основ словесно-логічного мислення, а також досягнення нею певного рівня особистісного розвитку, в якому важливого значення набуває мотиваційний фактор, що включає пізнавальні та соціальні мотиви навчання (Л. Артемова,

А. Богуш, Н. Гавриш, Г. Лаврентьева, В. Котирло, О. Проскура, О. Савченко та ін.).

У сучасних умовах гострою проблемою початкової школи є зростання кількості дітей із труднощами та порушеннями формування писемного мовлення. Можна виділити: труднощі формування навичок писемного мовлення (еволюційні або фізіологічні недоліки, які мають тимчасовий характер й поступово долаються при забезпеченні оптимальних для дитини умов навчально-пізнавальної діяльності); труднощі формування навичок писемного мовлення, що пов'язані з соціальною або педагогічною занедбаністю дитини (потребують додаткової допомоги дитині з боку педагогів і батьків); специфічні порушення читання, письма (дислексія, дисграфія, дизорфографія) – їх усунення потребує системної психолого-педагогічної допомоги, ключовою складовою якої стають логопедичні заняття з дитиною.

Різноманітні за характером труднощі в оволодінні навичками читання та письма обумовлені тим, що вказані навички є надзвичайно складними за своїми психофізіологічними механізмами та рівнями організації, за чисельністю тих операцій і дій, які в них включені. Формування навичок читання та письма потребує значних зусиль з боку самої дитини. Через це різні несприятливі біологічні та соціальні фактори можуть значною мірою укладнювати процес опанування дитиною писемним мовленням.

Порушення читання, письма (дислексія, дисграфія, дизорфографія) обумовлені, як правило, біологічними факторами, а саме резидуальною церебрально-органічною патологією (соціальні фактори, при їх наявності, ще більше обтяжують зазначені порушення). Навіть незначне ушкодження нервової системи дитини може призвести до змін у функціонуванні окремих мозкових структур або мозку в цілому, що обумовлює порушення формування в дитини низки психічних функцій (Т. Ахутіна, О. Корнєв, О. Мастюкова, М. Рождественська, А. Семенович, А. Сиротюк та ін.). Зазначені розлади є нескладними за характером, тому об'єднуються у групу під назвою «мінімальні мозкові дисфункції» (надалі – ММД). Через їхню мінімальність та парціальність на них не завжди звертають увагу в дошкільний період, але у школі внаслідок інтенсивного зростання навантаження на ЦНС вони можуть обумовити виникнення дислексії, дисграфії, дизорфографії.

У дітей із ЗНМ, ЗПР, СДУГ, які обумовлені церебрально-органічною патологією, у тому числі і ММД (випадків ММД набагато більше, ніж важких розладів ЦНС), часто спостерігаються порушення писемного мовлення.

Серед соціальних чинників, що безпосередньо або опосередковано чинять негативний вплив на формування навичок читання та письма, слід відзначити такі: виховання дитини у неблагополучній родині; в умовах дефіциту спілкування; в умовах білінгвізму (з цілком недостатнім рівнем

оволодіння українською мовою, якою здійснюється викладання програмового змісту під час навчально-виховного процесу в освітньому закладі); а також у ситуаціях, коли батьки обирають неконструктивну позицію при розв'язанні питань підготовки дитини до школи або при виникненні в неї труднощів формування навичок читання та письма у шкільній освітній ланці.

Характеризуючи ставлення сім'ї до підготовки дитини до школи, необхідно вказати на наступні неправильні позиції батьків:

- недостатня увага до такої підготовки в родині (основну відповідальність за формування необхідних передумов для шкільного навчання батьки покладають на заклад дошкільної освіти або школу), турбота про розумовий і мовленнєвий розвиток дитини часто обмежується використанням «розумної» побутової техніки (діти грають у комп'ютерні ігри, дивляться численні мультфільми, які, зазвичай, не обговорюються в сімейному колі);
- форсоване формування навичок читання і письма в дошкільний період – при цьому не приділяється достатньою мірою увага розвитку таких важливих психічних функцій, як мислення, увага (відбувається надмірне і не завжди цікаве для дітей занурення у навчальну діяльність замість природньої за віком – ігрової).

Якщо характеризувати неправильне ставлення батьків до шкільних труднощів дітей, то також слід відмітити дві крайні позиції. Нерідко увага до шкільних проблем дитини у батьків є явно недостатньою. Наприклад, логопед порадив матері допомагати дитині під час виконання нею домашніх завдань з читання. Ось як мама виконує цю рекомендацію (з її слів): «Саджу сина на кухні, ставлю перед ним годинник, кажу, що читати потрібно півгодини (поки велика стрілка не дійде до певної цифри). Я займаюся своєю хатньою роботою і прислуховуюсь: читає він чи ні». На запитання логопеда, чи обговорює мама з сином те, що він прочитав, мати відповіла, що вона не вчитель і дитину ні про що не питає. Іноді, навпаки, батьки дуже хвилюються через те, що у дитини виникають труднощі під час навчання, але замість того, щоб аналізувати причини шкільної неуспішності, вони вимагають від дитини більшої старанності, наполегливості, використовують прийоми «заохочень і покарань», не розуміючи, що їхнє ставлення, вимоги та очікування не зовсім конструктивні і здебільшого негативно позначаються на емоційному стані дитини, невротизують її.

Іноді самі вчителі зосереджені на досягненні високого рівня засвоєння дітьми навичок читання та письма, безпосередньо розглядаючи такі показники як результат своєї професійної діяльності. Вони не завжди враховують стан здоров'я окремих дітей, іноді не можуть забезпечити індивідуальний підхід до слабких учнів. Високі вимоги до рівня засвоєння програмового матеріалу, надмірно швидкий для деяких учнів темп роботи у класі, додаткові завдання тим, хто не впорався, викликають невротичні

реакції, а в деяких випадках збільшують прояви дезадаптації дітей у школі. Інформуючи батьків про ті або інші труднощі їхньої дитини, педагог може ненавмисно загострити психоемоційне напруження у сім'ї, поглибити стресовий стан дитини.

Орієнтуючись на динамічні позитивні зміни у системі освіти, педагоги мають знаходити шляхи забезпечення комфортних умов перебування у ЗДО або у школі для кожної без винятку дитини, ефективно розв'язувати завдання реалізації особистісно-орієнтованого підходу, який має сприяти гармонійному розвитку, максимальному розкриттю здібностей та потенційних можливостей дитини.

У роботі з батьками дітей із порушеннями мовлення логопед має пояснити у доступній для них формі етіопатогенетичні особливості того чи іншого мовленнєвого недоліку дитини, визначити основні напрями корекційно-розвивальної роботи, залучити батьків до проведення мовленнєвих завдань з дітьми у сімейному колі. Для розв'язання поставлених задач логопед приймає активну участь у проведенні батьківських зборів, готує різноманітні методичні, наочно-дидактичні матеріали саме для цієї цільової аудиторії. Важливо обговорювати з батьками досягнення і труднощі дітей, робити це треба в коректній формі, пам'ятаючи про те, що інформація, у цілому, має відображати конструктивний та оптимістичний підхід у розв'язанні будь-якої проблеми. У спілкуванні з батьками увага має акцентуватися на тому, що є корисним, позитивним безпосередньо для дитини. Виконання пропонованих логопедом домашніх завдань має закріплювати у дитини мовленнєві уміння та навички, а в родину привносити гарні емоції, стимулювати прояви ініціативності, креативності з боку батьків, які залучаються логопедом до такої роботи. Мовленнєве середовище, яке мають створити батьки для дитини в домашніх умовах, має забезпечувати наслідування дитиною правильних мовленнєвих зразків, формувати в неї навички самоконтролю за власним мовленням, розвивати комунікативно-мовленнєві здібності, збагачувати мовлення лексичними та граматичними засобами, формувати інтерес до різних видів мовленнєвої діяльності, зокрема до слухання літературних творів, які батьки читають дитині за рекомендацією логопеда та ін.

Вже у дошкільній ланці логопед має залучати батьків до розв'язання важливих корекційно-розвивальних завдань, які сприятимуть підготовці дитини до навчання у школі. Особливої уваги потребують діти, стосовно яких можна говорити про певний ризик виникнення в них труднощів формування або порушень писемного мовлення у початковій школі.

Така підготовча робота має включати наступні напрями: 1) корекцію недоліків усного мовлення, розвиток усіх сторін мовленнєвої системи дитини; 2) розвиток уваги, сприймання, пам'яті, мислення, уяви; 3) формування позитивної мотивації навчальної діяльності; 4) формування

передумов навчальної діяльності (вмінь сприймати, запам'ятовувати, виконувати інструкції, планувати роботу, виконувати її зосереджено, до кінця, орієнтуватися під час роботи на систему правил, діяти за зразком, здійснювати елементарні перевірні дії); 5) формування мовних здібностей, засвоєння на практичному рівні низки лінгвістичних категорій, опанування спеціальними навчальними діями (аналізу речення щодо кількості та послідовності слів, синтезу речення зі слів, фонематичного й складового аналізу та синтезу) [2].

Щодо першого зазначеного напрямку, то логопед дає батькам поради і завдання, які безпосередньо відображають актуальні задачі корекції та розвитку певних боків мовленнєвої системи дитини. Задля цього батьки використовують пропоновані логопедом комплекси артикуляційних, дихальних вправ, вправ для розвитку фонематичного слуху, дрібної моторики пальців рук; закріплюють правильну вимови вже поставленого на логопедичних заняттях звуку (логопед має підготувати для такої домашньої роботи з дитиною відповідний мовленнєвий матеріал, пояснити, як працювати з дитиною, щоб їй було цікаво). Важливо пояснювати батькам, що під час виконання таких завдань слід виключати ситуації перевтомлення дитини. Батьки мають піклуватися про формування в дитини мовленнєвої та пізнавальної активності, творчих здібностей, і в той же час дбати про збереження та зміцнення її фізичного та психічного здоров'я.

Забезпечення наступності в роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями у дошкільній та шкільній ланках освітнього простору сприятиме зниженню ризику виникнення в дітей порушень писемного мовлення, попередженню їхньої шкільної неуспішності.

При виникненні труднощів, й особливо при виникненні порушень писемного мовлення дітей у школі, необхідним є пошук ефективних методів та прийомів корекції в них специфічних помилок у процесі читання та письма. У таких ситуаціях треба провести ретельне обстеження дитини (психолого-педагогічне, логопедичне, нейропсихологічне), узагальнити результати досліджень, уточнити в батьків інформацію про стан здоров'я дитини та особливості її розвитку в ранньому віці, про розвиток і успішність дитини в опануванні програмовим змістом у закладі дошкільної освіти. Важливо обговорити з педагогами дошкільної та шкільної освітніх ланок результати їх спостережень щодо особливостей і труднощів дитини у навчально-пізнавальній діяльності, проаналізувати ті типові помилки, що виникають під час навчання її читанню, письму. За результатами обстеження і збору інформації логопед має пояснити батькам у доступній і коректній формі причини та прояви труднощів в опануванні дитиною писемним мовленням, визначити напрями, форми, методи та прийоми корекційно-розвивальної роботи, залучити їх до виконання з дитиною певних завдань у домашніх умовах. Робота має спрямовуватися як на

усунення специфічних помилок у процесі читання та письма, так і на корекцію та формування тих мовленнєвих та інших психічних функцій, недостатність яких певною мірою обумовлює ці помилки у писемному мовленні (таким чином, увага акцентується на розвитку фонетико-фонематичної, лексико-граматичної будови мовлення, навичок мовного аналізу та синтезу, розвитку гностичних, мнестичних функцій, праксису, сукцесивних та симультанних процесів, уваги, мислення, дрібної моторики пальців рук та ін.). Пропоновані логопедом заходи мають реалізовуватися покроково і регулярно обговорюватися. Батьки мають подбати про те, щоб усунути ті конфліктні ситуації у родині і стреси у дитини, які пов'язані з її труднощами у навчанні. І для дитини, і для її батьків виключно важливою буде та позитивна динаміка у формуванні навичок читання та письма, яка стане результатом їхньої сумісної з логопедом роботи. Перспективним напрямом логопедичного впливу при цьому має бути формування в дитини активної читацької діяльності, націленість на формування в неї самостійного писемного мовлення (результати такої роботи будуть особливо значущими у середній, старшій школі).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, розглянута проблема взаємодії логопеда з батьками дітей при профілактиці й усуненні в дітей труднощів формування і порушень писемного мовлення є вельми актуальною. Надати ефективну допомогу дитині з труднощами у навчанні, порушенням читання та письма можна лише при готовності всіх учасників освітнього процесу до співпраці, взаємодопомоги, толерантного ставлення один до одного, при консолідації зусиль педагогів і батьків задля покращення успішності дитини у навчанні та забезпечення її гармонійного розвитку.

Ураховуючи тенденцію зростання чисельності дітей із труднощами в опануванні навичками читання та письма, порушеннями писемного мовлення, увага фахівців має бути спрямована на подальше вдосконалення засобів консультативної роботи логопедів з батьками стосовно питань профілактики, ефективної корекції в дітей порушень усного і писемного мовлення, розвитку інших психічних функцій, що є важливими для успішного опанування дітьми базовими шкільними вміннями та навичками. У зазначеному контексті доцільною буде подальша розробка комплексу методичних і дидактичних матеріалів, які б були доступними для широкої батьківської аудиторії щодо використання їх у різноманітних ситуаціях спілкування та взаємодії з дітьми у домашніх умовах.

Бібліографія

1. Голуб Н.М. (2012). Особливості індивідуального підходу до учнів молодшого шкільного віку при корекції в них недоліків писемного мовлення. *Збірник наук. праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання»*, 32, 22-33.; **2. Голуб Н.М.** (2015).

Підготовка дітей із ЗНМ до навчання у школі. *Збірник наук. праць «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології»*. 7 (51). 343-351.

References

1. **Golub N.M.** (2012). Osoblyvosti individual'nogo pidxodu do uchniv molodshogo shkil'nogo viku pry korektsiyi v nux nedolikiv pysemnogo movlennya. *Zbirnyk nauk. pracz XNPU imeni G.S. Skovorody «Teoriya ta metodyka navchannya ta vuxovannya»*, 32, 22-33. [in Ukrainian]. 2. **Golub N.M.** (2015) Pidgotovka ditej iz ZNM do navchannya u shkoli. *Zbirnyk nauk. pracz «Pedagogichni nauky»: teoriya, istoriya, innovacijni texnologiyi»*. 7 (51). 343-351. [in Ukrainian].

Received 22.02.2021

Accepted 22.03.2021

УДК 159.9:376.1-316.772.2

DOI 10.32626/2413-2578.2021-17.106-117

Н.М. Гончарук

goncharuk.nat17@gmail.com

orcid.org/ 0000-0001-9552-0946

І.М. Пихальський

dunirc@ukr.net

ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Відомості про авторів: **Гончарук Наталія**, канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. E-mail: **goncharuk.nat17@gmail.com**. **Пихальський Ігор**, директор комунальної установи Дунаєвецької міської ради «Інклюзивно-ресурсний центр». E-mail: **dunirc@ukr.net**.

Contact: **Honcharuk Nataliia**, Ph.D. in psychology, assistant professor, assistant professor of Chair of General and Applied Psychology in the Correctional and Social Pedagogy and Psychology Department of Kamyanets-Podilskiy National Ivan Ohienko University. E-mail: **goncharuk.nat17@gmail.com**. **Pykhalsky Igor**, director of the municipal institution of the city council of Dunaivtsi «Inclusive Resource Center». E-mail: **dunirc@ukr.net**.